

Владимир Попов

**ТРУДНИ ГОДИНИ ЗА ЧОВЕЧЕСТВОТО
ВЪВ ВИХЪРА НА ВОЙНИ,
РЕВОЛЮЦИИ И НОВИ РЕЖИМИ**

София, 2020

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното писмено съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Владимир Попов, автор, 2020
© Издателство „Изток-Запад“, 2020

ISBN 978-619-01-0724-8

— Владимир Попов —

ТРУДНИ ГОДИНИ ЗА
ЧОВЕЧЕСТВОТО

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор.....	7
Пролог	13
Първа част.....	25
Втора част	41
Трета част.....	49
Четвърта част	57
Пета част	69
Шеста част	87
Седма част.....	109
Осма част	127
Девета част	221
Десета част.....	231
Единадесета част	251
Епилог	307

ПРЕДГОВОР

ПРЕГЛЕД НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА КНИГАТА МИ „ТРУДНИ ГОДИНИ ЗА ЧОВЕЧЕСТВОТО“

XVIII, XIX и ОСОБЕНО ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА XX В. е период на изключителни човешки съдби и на нови социални движения. Това е периодът без precedent по своя размах на жестокост в историята, ознаменуван с невиждан подем в революционното движение на нови идеологии, режими и войни.

Това беше неспокойна Европа под знамето на идеите на Просвещението, Европа на раждането на нови хора и социални движения. Това беше Европа, преживяла последователно нашествията на Атила и Чингис хан, завладявана от римските легиони, попадала под властта на османските турци, изтърпяла хегемонията на Наполеон. В периода между двете войни, тя отново се тресеше от недоволство и бунтове. Това бяха събития, които разтърсиха света и оказаха огромно влияние върху по-нататъшните съдбини на човечеството.

В продължение на векове старият континент продължаваше да бушува, да протестира и да се бори. Начело на тази борба застанаха нови хора и нови социални движения. Това бяха предимно хора и личности с неизвестен произход, които се въздигаха до върховете на обществото и вземаха властта. Те завладяваха умовете и сърцата на своите съвременници и ставаха господари на мислите на своето поколение.

Синове на селяни, на работници, на бедни еснафи и занаятчии, самоуки, с малко или никакво образование, внезапно ставаха най-забележителните и известни хора.

Както преди повече от два века народът на Париж беше устроил такъв прием за Франсоа-Мари Аруе, известен в историята под името Волтер, с какъвто не бе удостояван по онова време нито един от най-прославените монарси; така бяха посрещани новите политици и водачи през XIX и XX в.

Между двете войни Европа преминала през толкова много изпитания! Отново се оказа разделена на диктаторски, десни и леви управляващи режими. Стремителното, като полет на ракета, въздигане на имена, до предишния ден още никому познати, а днес заставили всички да говорят за тях. Това беше едно от най-верните знамения, че за Европа и света настъпва период на нови сътресения и велики борби.

При повърхностно наблюдение светът изглеждаше неподвижен, а устоите на многовековните монархии и крепящите ги режими – несъкрушими; в действителност това състояние на нещата беше заблуда – всичко бе в движение. Имаше определена връзка между неударжимото стремление на хората да се освободят от вековния деспотизъм и появата почти едновременно на много нови имена – водачи на народи.

Главното което сближаваше тези толкова различни политически лица не се дължеше на интересите, а се състоеше в спонтанното отричане на Стария свят и институциите, които го крепяха. Старият свят беше лош – с това бяха съгласни всички, независимо от различията на мирогледите и режимите.

Влиянието на новите политици, особено върху младежта, беше огромно. Светът отиваше към криза и към революция. Стана невъзможно великите европейски монархии да издържат.

Горещите страсти, които натежаваха в политическата атмосфера през този период, а и след това, в Европа, скоро се пренесоха в целия свят. Народите по света бяха разделени. В този сложен нов спектър на идеологиите беше представен цветът на всички класи, класови групи и организации. Всички спореха и водеха борба помежду си: едни за защита на старото, а други за новото. Великата Октомврийска революция в Русия вече бе извършила дълбокото разграничаване за и против.

Излизането на Русия от войната и установяването на нов режим на управление промени положението. Западните Велики сили и всички други страни, в които на власт бяха буржоазни правителства или антикомунистите имаха влияние, крояха фантастични подмолни заговори срещу установилия се в Съветския съюз нов социален строй.

Наравно с борбите на работническата класа, главно под влияние на идеите на комунизма, през този период и десницата се надигаше за борба за вземане на властта. Преврати и военни бунтове, саботажи, убийства, сензационни конспиративни заговори разтърсваха една след друга страните в Европа. Епидемия на терор и установяване на нов „ред“ вилнееха из Европа под най-различни форми.

По това време над Европа се разнасяше призивът, че старите форми на управление са отживели и трябва да бъдат премахнати и заменени с нови. И в тази връзка народите на Европа бяха разделени: едни за защита на старото – главно в страните на западните европейски демокрации, а други за новото – главни защитници на които бе Съветска Русия.

Наравно със Съветския съюз, установилите се тоталитарни режими в Италия, Португалия, Полша, а по-късно в Германия и други страни пропагандираха също така за „нов свят – нов ред“. Центърът на тази пропаганда беше Германия.

Паралелно с това и борбата, и заговорите срещу Съветска Русия нарастваха. От момента, в който Хитлер взе властта в Германия, антисъветските заговори станаха неразделна част от плана на тоталитарните страни от Оста за покоряването на света. Въоръжените сили на Германия и милитаристична Япония се готвеха за война срещу Съветска Русия.

Съвместният германо-японски план за ненападение беше напреднал твърде много към 1936 г. Японските армии в Манджурия извършиха няколко кратки нападения и пробни набези през източната съветска граница. „Петата нацистка колона“ се организира вече в Прибалтика, Балканските страни, в Австрия, в Чехословакия.

При очакване, че германските оръжия ще се обърнат към Съветска Русия, въоръжената програма на Германия се подпомагаше по всички възможни начини от антисъветските държавници и политици в много европейски страни.

Светът отиваше към война, в Европа се подготвяше новата голяма война. Без да има обявена война, въоръжените сили на много страни бяха нахлули в чужди територии като „доброволци“.

Под предлог за спасяване на Испания от комунизирание през юли 1936 г., десните сили нанесоха удар чрез бунта на офицерите. Испанският военен водач Франко настъпваше към Мадрид. Италиански и германски войски дебаркираха в Испания като „доброволци“ под предлог потушаване на „комунистическа революция“. През съдбоносната 1936 г. на открити военни действия на помощ на републиканското правителство се притекоха доброволци от целия свят. Англия и Франция подкрепяха тайно и двете воюващи страни, а Съветска Русия беше изцяло на страната на републиканска Испания.

За пръв път тогава светът отново чу съдбоносните думи: пак война. Военната стихия, която бушуваше на испанска земя, беше прелюдия към нова голяма война. Така и стана.

Едва беше загасена войната в Испания през април на 1937 г. и на 1 септември германските въоръжени сили нахлуха едновременно от седем места в Полша. Втората световна война, за която Тройки предсказваше през 1937 г., че ще удари най-напред Съветска Русия, стана факт. Само че вместо срещу Съветска Русия, както дотогава се предполагаше, германските нацистки въоръжени сили нападаха полковнишка Полша – своя дотогавашен съюзник. Пакт за ненападение свързваше тогава Германия и Съветска Русия.

Военната стихия продължи да бушува близо пет години. Участваха млади и стари – не само мъже, но често жени и деца. По бойните полета и в тила взе участие над 70% от населението на света.

Воюваше се по всички материци и океани – по суша, над и под вода, из въздуха на територията на близо 40 страни се водеха сражения, като във войната участваха повече от 61 държава.

Периодът между двете войни, самата Втора световна война и събитията, настъпили след свършването ѝ до наше време, сами по себе си са едни от най-великите събития в най-новата история на човечеството. Много факти и събития от историята, свързани с този период, още дълго ще вълнуват хората по света и представляват интерес за проучване и пресъздаване. Книгата, която предлагаме, е пропита от също такива интереси. Основните характерни черти на големите събития от този период са пресъздадени в тази книга, озаглавена „Трудни години за човечеството“, в два тома: I том с подзаглавие – „Във вихъра на войни, революции и нови режими“ и II том – „Решаващ обрат във войната и политиката“.

Стараехме се да направим от тази книга една съвсем убедителна антивоенна полемична творба. Войните са представени в нея в цялата им нечовечност и жестокост.

В самото пресъздаване на историята и третирането на събитията не сме се задоволявали само с голите факти, а смело сме се опирали и на хипотезите. В случая би могло да се говори не за систематическо описание на събитията, а за задълбочено пресъздаване на историята, което отговаря на изискванията на едно наистина научно третиране на проблемите при откриването на интимната и психологическа страна на събитията.

Такъв подход при пресъздаване на историческите събития бе необходим, тъй като редица монографии след войната върху развитието на политико-социалния живот и охарактеризиране на политическите лица по една или друга причина бяха поднесени така, както диктуваха интересите на тези, които са видели или участвали като изпълнители в историческите събития.

Не претендирам, че в пресъздаването на събитията съм само обективен – няма история обективна и безлични историци. Даже когато се отнасят описания и пресъздаване на епохи от най-далечно минало, в писанията прозира симпатия или антипатия за някоя форма на управление или лица, възторг или гняв към някоя идеология или режим.

Доколкото всеки има определено мнение за този или онзи период от историята на човечеството, както пише Мари-Анри Бейл (Стендал) в своя предговор към „Живота на Наполеон“, еднакво трудно можеш да удовлетвориш читателя, когато пишеш както за малко интересни неща, така и за неща, които представляват голям интерес.

Това мнение на великия романист важеше еднакво тогава, както важи и в наше време. Но каквото и да е мнението по отношение на предлаганата от нас за печат книга, в случая ще си послужи с думите, казани преди повече от два века

от Волтер на Жан-Жак Русо: „Не съм съгласен с нито една дума от това, което казваш, но до смърт ще защитавам правото ти да можеш да го кажеш.“

Ако се счете, че след всички досегашни публикации и монографии се предлага за печат и тази книга, ще отговоря като Арман от Никомедия преди повече от седемнайсет века, цитиран от френския публицист историк Морис Дрюон в своя предговор към „Александър Велики“: „Изненадата че пред очите ви се появява нов историк, след толкова други, ще престане може би след като сравните техните писания с неговото.“

Сюжетът не е изчерпан.

ПРОЛОГ

*Тежка е съдбата на откровения писател.
Кажки късче истина и срещу него въстават
не отделни хора, а целият свят.*

Н. В. Гогол (руски писател)

*Лошото не е в това, което вършим, а в начина,
по който го вършим.*

Джон Гънтър
(американски писател публицист)

I

Преди да пристъпим към подробно описание на всичко онова, което е замислено да бъде включено в тази книга, трябва да засегна събитията, които ме подтикнаха да се хвана за перото.

Но първо, кой съм аз?

Дете съм на българско село, намиращо се в Западна България. Учих в селско училище в първите си години и живях в селски дом. Баща ми беше убит през Първата световна война и останах сирак от шестгодишна възраст.

Благодарение на ученолюбието си и постоянство ми в ученето завърших гимназия и университет. В първите си години работех в една от най-старите банки, основана още по времето на Османската империя. Едновременно с това пишех дописки и статии за столични вестници. След спечелване на конкурсен изпит заминах за специализация във Виена. Паралелно с това защитих учебната степен „доктор на науките“ и станах постоянен кореспондент на български вестници и списания. В това ми качество имах възможност да живея в много европейски държави с най-различни режими на управление: фашистки, хитлеристки, комунистически и демократични по западен образец. В продъл-

жение на години в жилището си или в големите европейски библиотеки преглеждах камари от книги, вестници и исторически отчети по интересующите ме въпроси.

Всичко това се случи с мен преди и през годините на Втората голяма война. Тази книга беше замислена през войната, но писана много след приключването ѝ.

II

Животът на всеки отделен човек в една или друга степен е отражение на епохата, в която живее. Колкото по-интересна е тази епоха, толкова по-важно ще е възпроизвеждането на всичко онова, което човекът е видял или вършил през живота си.

В своя труден и изпълнен със страдание път човечеството винаги е било предвождано от личности – царе, диктатори, лидери на партии, водачи на народи, които са станали управници по наследство, чрез революции или „демократични“ избори. Всички те – докопали се до властта – произволно и жестоко са потискали както своите, така и народите в други окупирани страни.

Своето насилие оправдавали с добруването на самите народи. Хората вярвали на властниците, че трябва да се избиват повече врагове, и се избиваха помежду си в името на един по-хубав свят. А този по-хубав свят все не идваше – напротив, тържествуваше същият свят, управляван от същите господари и същите слуги с отвратителен демагогски цинизъм.

Често истинските причини докарвали война или друго тежко събитие. Замислите на управляващите оставали скрити и неизвестни, особено в страни, в които липсвала свобода на мислене и истина. Поради голямата бедност на мемориална литература в тези държави за събитията и замислите на водачите може да се съди по догадки, както и съпоставяйки ходове и събития. Затова и описанията на събитията, през които се подготвяше и водеше Втората световна война, се извършваха въз основа на щателни проучвания. Редица факти от войната бяха тенденциозно представяни, други едностранно, трети направо фалшифицирани.

Тук умишлено не съм се занимавал с обрисуването на политически фигури от най-новото време, тъй като повечето от тези лица са живи, следователно техният политически живот не е завършил за подобен род анализиране и характеризирание.

Все пак, ако идните поколения искат да узнаят повече за нашето време и за историята на близкото минало, специално за разигралите се събития между

Първата и Втората световна война, това ще намерят подробно описано в тази книга. За революцията и контрареволюцията в Русия, когато империята на император Николай II се разпаднаше.

III

Съюзниците на тогавашна Русия – Англия, Франция и САЩ – с право се страхуваха, че с разгрома на руската армия ще се освободят повече от 1 млн. германски войници от Източния фронт, които ще се пренасочат на запад. Те на всяка цена се стремяха да задържат Русия във войната. Амбициозният нов министър-председател Керенски също се стремеше да спре разложението на войските на фронта. Но отегчени и изгладнели, бунтуващите се руски войници продължаваха да напускат с хиляди фронта.

Завръщащите се от фронта войници се срещаха с революционизираните работници в градовете и образуваха революционни комитети, или както ги наричаха те – „съвети“. Дотогава думата „съвети“ не беше известна и популярна. Стратегът на революцията Ленин успя да я затвърди с искането на „цялата власт на съветите“. Така се роди наименованието „съветска власт“, а по-късно Съюз на съветските социалистически републики.

През тези години Русия представляваше едно огромно разискващо общество. Навсякъде се свикваха събрания и митинги и всички говореха и обещаваха по-добър живот. Профсъюзни деятели, анархисти, социалисти-революционери и болшевики говореха едновременно. Повтаряше се Лениновия лозунг за „мир, хляб и земя“. Болшевиките искаха да се сложи край на войната, като изтъкваха, че руската армия е понесла най-тежките загуби в сравнение с Великобритания, Франция и Италия. Загубите възлизали на около 3 млн. убити, 5 млн. ранени и 2,5 млн. изчезнали.

В края на 1917 г. председателят на временното руско правителство Керенски би тревога. На 8 септември 1917 г. генерал Корнилов заповядал на една армия да влезе в гр. Петроград с цел сваляне на Временното правителство на Керенски и установяване на ред и дисциплина в Русия. Керенски се чудил какво да стори... и не сторил нищо.

От това се възползвали болшевиките, които контролирали Петроградския съвет и по своя инициатива заповядали всеобща мобилизация. Към въоръжените работници се присъединили моряци от балтийския флот и разбунтували се войници от фронта. Те разгромили войската на Корнилов, когато успели да пленят с още 40 генерали. С помощта на болшевиките Керенски останал на власт.

IV

Тогава водачът на болшевиките¹ Ленин издигнал лозунга на революцията: „Всичката власт в ръцете на съветите“ и „Долу временното правителство“.

Така започна болшевишката революция в Русия. Без почти никаква съпротива малки групи въоръжени войници и работници завзеха телефонната централа, банките и министерствата. Зимният дворец резиденция на правителството на Керенски бил превзет и много министри арестувани. Керенски избягал със заканата, че ще се завърне с войски от фронта и ще въведе ред за пет дни.

На следващия ден било образувано съветско правителство начело с Владимир Ленин, Троцки, министър на външните работи, и редица други, между които и Йосиф В. Сталин за комисар на националните въпроси (народностите). На него се дължи обединението на различните народностни групи в Русия и премахване на расовите, религиозните и националните вражди помежду им.

Съветското правителство не е било признато от съюзниците на Русия. Тайната дипломация беше в ход за сваляне на това правителство. Генерал Алексей Коледин, който с двестахилядна армия в Южна Русия тръгна за борба с болшевиките. Така се сложи началото на контрареволуцията, която прерасна в голяма Гражданска война в Русия.

За да се спаси болшевишкото правителство, трябваше да сключи мир с Германия. За тази цел Ленин изпрати делегация начело с Троцки в Брест-Литовск – главната квартира на източното германска армия, за да проучат германските условия за мир. На 23 декември 1917 г. представителите на Англия и Франция се събрали в Париж, сключвайки тайно споразумение, наречено „Англо-френски договор“, определяйки зоните на действия в Русия.

V

Това поведение на западните Велики сили (съюзници на Русия) наложило Ленин да вземе решение да се приемат всички искания на германците, но да се сключи мир. През 1918 г. Троцки е в Брест-Литовск за преговори за мир с гер-

¹ По време на втория конгрес в Лондон през 1903 г. Руската социалдемократическа партия се разделя на две враждуващи организации. На меншевики, представляващи европейските социалдемократи, и на болшевики, по късно нарекли се комунисти, когато и официалното име на болшевишката партия става „Руска комунистическа партия“, а след Втората световна война се преименуват на КПСС.

манците. Там заявил на германците, че съветското правителство няма на никаква цена да сключи мир с капиталистически режим. „Нито мир, нито война“, заявил Троцки, като уведоми германците, че руската армия не може повече да се сражава и ще продължи демобилизацията си, без да сключи мир. Троцки бил остро порицан от Ленин, но мирен договор не бил сключен.

Германия се готвела да нападне Русия и да сваля болшевишкото правителство. Англия и Франция тайно подкрепяли контрареволуционните сили, които се групирали в Архангелск, Мурманск и на Дон; японците се готвели да завземат Владивосток и да нахлуят в Сибир.

През 1918 г. в Русия царял глад и хаос. Банди от бездомници, дезертирали от фронта войници и революционери-работници грабили и безчинствали в Москва и Петроград. Това наложило правителството да създаде орган за борба с контрареволуцията и бандитизма, което нарекли ЧК През 1922 г. ЧК била заменена с ГПУ, а през 1934 г. ГПУ бил заменен с НКВД.

През пролетта на 1918 г. капитан Сидни Джордж Райли, офицер от разузнаването, бил изпратен в Петроград от английската Разузнавателна служба. Неговата задача била да се свързва и да организира антисъветски сили за борба с болшевизма. Числено най-силната антиболшевишка сила в Русия през 1918 г. е била партията на социал-революционерите (есерите), ръководена от Борис Савинков – бивш министър при Керенски.

Свързан със съюза на царските офицери, с остатъците на старата тайна полиция и с Борис Савинков, апаратът на Райли скоро се разширил и завладел умовете в Москва и Петроград. Имал агенти в Кремъл и в щаба на Червената армия, което довело до това решенията на съветската власт и заповедите в Червената армия да се знаят в Лондон, преди да са известни в Москва.

Народите желяха мир след близо петгодишна война. През януари 1919 г. в Париж се събират победителите (Четиримата големи) – англичанинът Дейвид Лойд Джордж, американецът Удроу Уилсън, французинът Жорж Клемансо и италианецът Виторио Орландо на конференция за увековечаване на световния мир. В тази мирна конференция представители на Русия не взели участие.

VI

Ожесточена кампания от антисъветска пропаганда залива Европа, САЩ и други страни. Без да е обявена война, военни поделения от 14 държави бяха нахлули в територията на Русия, и то във време, когато там се водеше гражданска война, грандиозна битка на руси срещу руси. Равносметката на тази гражданска война се свежда до следните човешки и материални загуби: около 7 млн. убити или из-

мрели от глад и болести; 60 млрд. рубли нанесени материални щети. Според един меморандум, обнародван от Чърчил за разходите през Първата световна война, Великобритания била похарчила 100 млн. лири, Франция между 30–40 млн. лири, Япония към 900 млн. йени. Главните участници в интервенционната война в Русия бяха следните държави: Великобритания, Франция, Япония, Германия, САЩ, Чехословакия, Сърбия, Китай, Финландия, Гърция, Полша, Румъния и Турция.

Рамо до рамо с чуждите армии в Русия се сражават и руснаци – в т.нар. Бели армии. Армиите на белите се отправяха към Москва от всички посоки – север, юг, изток, запад. При Архангелск, Мурманск и балтийските държави участваха английски войски и белите войски на генерал Николай Юденич. На юг Белите войски на генерал Антон Деникин бяха подкрепяни от френски войски. На изток, край Уралските планини, бяха войските на генерал Александър Колчак, подкрепян с военна техника, муниции и експерти от съглашенците. От запад участваше новосформираната полска армия начело с маршал Пилсудски, подпомагани от французите. Полската армия имала успех, в резултат на което Съветите чрез Рижкия мирен договор били принудени да предадат на поляците западните части на Беларусия и Украйна.

Въоръжената интервенция в Съветска Русия, за която бяха изразходвани над 100 млн. долара, пропадна не само заради добре организираната болшевишка съпротива, но и поради голямата подкрепа на прогресивното човечество по целия свят. Във Франция, Англия, Германия и САЩ хората масово се противопоставяха на изпращане на войници, оръжие и боеприпаси за интервенцията.

VII

С поражението на армиите на Колчак, Врангел, Деникин, Юдечин, Семьонов и други поради глада и репресиите в Русия огромна маса от хора емигрираха от Русия. Това бяха хора от елита и средната класа на Русия. Дворяни, офицери, чиновници, интелигенция, малки и големи собственици и предприемачи, имотни селяни – всички те бягаха от жестокия терор и масова колективизация, предприета от съветската власт.

Тази емиграция на огромни маси от населението на Русия се отрази пагубно за последващото ѝ развитие като страна на Съветите. В управлението на тогавашна болшевишка Русия участваха неграмотни и малко грамотни хора без никакъв опит, но предани на болшевишката диктатура. Това доведе до глад и разруха в цяла Русия и беше предвестник на жестоката сталинистка диктатура.

Освен Ленин, за когото много е писано, друг голям водач на болшевишка Русия беше Лео Троцки. Макар да звучи като парадокс, Троцки, когото през 1919

и 1929 г. световният печат наричаше „Червения Наполеон“, „Велик стратег“ и му се приписваха победите на Червената армия в разгрома на контрареволуцията в Русия, участва в заговор за сваляне на съветската власт, която според него е взета насила от Сталин. Това наложи Троцки да напусне болшевишка Русия и за известно време да живее в Турция, Франция, Норвегия, а за постоянно до смъртта си в Койоакан, Мексико.

Създаденият от Троцки Четвърти интернационал с дейността си в Русия след убийството на Троцки доведе до големи чистки в армията и администрацията на Съветска Русия. Процесите срещу маршал Михаил Н. Тухачевски и съратниците му, убийството на Киров, отравянето на Максим Горки и сина му, както и десетки хиляди замесени и незамесени лица станаха жертви на Сталиновата диктатура.

Първ е публикувал т.нар. Завещание на Ленин, или волята на Ленин, някой си Макс Йистман. В предполагаемото завещание, което уж се държало в касета от Сталин, се твърдяло, че Троцки бил по-подходящ за главен секретар на болшевишката партия, отколкото Сталин¹.

Под маската на „завещание“ е било изопачено едно Лениново писмо, което съдържало съвети по организационни въпроси. Сам Троцки, когато бил в изгнание², отрича да е оставял „завещание“ на Ленин.

Периодът от 1929 до 1939 г. се характеризира с решителна политика за война и господство над света. Сега на преден план излязоха Германия, Япония и Италия. Тоталитарните режими в тези държави се превърнаха в център за подготовка на нова война. Под призива „антиболшеvizъм“ старите демокрации Англия и Франция подкрепиха пакта, сключен между Оста Берлин–Токио–Рим. Открито се проповядваше нов кръстоносен поход против античовешкия враг „болшеvizма“. Опитите на Съветите за едно общо споразумение за спиране на Хитлер пропаднаха. Това беше една от причините Съветска Русия да сключи договор за

¹ Непосредствено след смъртта на Ленин, през януари 1924 г., Троцки се беше опитал да вземе властта. Той поиска да бъде признат за заместник на Ленин, като се базираше на оставено писмо (завещание) от Ленин, където бил посочен за заместник.

² На 20 август 1940 г., в укрепената вила в Койоакан, Мексико, беше убит Лео Троцки от подкупен убиец, нарекъл себе си най-напред с името Франк Джаксън. Истинското име на Джаксън е било Жак Морнар Вандердрайн. Той е имал и други фалшиви имена: Леон Жаком и Леон Хайкис. Убиецът е смазал главата на Троцки с алпийска брадвичка. Убиецът се опитал да обясни пред мексиканската полиция това чисто политическо убийство с обстоятелството, че Троцки му попречил да се ожени за неговата секретарка Силвия Ангелова. С убийството на Лео Троцки се прекъсва животът на един голям революционер и организатор, анархист, конспиратор, а също така и най-големият враг на Сталин и неговия режим в Русия.

пакт за ненападение с Германия на 22 август 1939 г. Такъв беше сключен малко по-късно и с Япония.

Втората световна война започна на 1 септември 1939 г., когато германските механизирани армии и авиация нахлуха в Полша от седем места.

Два дни след това Англия и Франция обявиха война на Германия. На 10 юни 1940 г. Италия обявява война на Англия и Франция. По същото време съветските бронирани войски нахлуват и окупират част от Полша, Естония, Литва и Естония. На 27 юни Червената армия навлиза в Бесарабия и Северна Буковина, които бяха дадени на Румъния след Първата световна война. Така двете най-мощни армии на Германия и съветска Русия се струпяха една срещу друга, което бе предпоставка за бъдещи бойни действия. На 22 юни 1941 г. в 4 ч. сутринта нацистките Германски армии и въздушни сили нахлуха в Съветска Русия по един огромен фронт от Балтика до Черно море. На 7 декември 1941 г. японските бойни кораби и бомбардировачи ненадейно нападнаха американската военна база в Тихия океан – Пърл Харбър – и с това влязоха във война със САЩ. Германия и Италия също обявиха война на Америка. Това беше предпоставка за разгарянето по вода и суша на една нова световна война.

VIII

Историческа истина е, че причините за Втората световна война са амбициите на двама диктатори – Адолф Хитлер, човека с неограничена власт в Германия, и Йосиф Сталин, чиято личност и недосегаемост бяха издигнати в култ в Съветска Русия. Нямаше сила, която можеше да се противопостави на заповедите и желанията на тези две личности. Милиони човешки същества платиха с живота си да осъществят техните амбиции и луди начинания. Към тях се присъединяват и Мусолини – едноличен диктатор на Италия и божественият крал на милитаристична Япония. Всички те, а и силите, които стояха зад тях, бяха недоволни от разпределението на териториите на влияние на Земята и искаха корекция под всякакви благовидни поводи и лъжи. Едните боравеха с термините „расова чистота“ и „призвани народи“, а други бяха обречени на духовно и икономическо робство. Други – за световно комунистическо общество и глобална диктатура.

За запазване на статуквото бяха печелившите от Първата световна война стари традиционни владетелки на колонии – Британската империя и Френският съюз.

Така че Първата и Втората световна война могат да се разглеждат като една война за постигане на едни и същи цели, а затишието между тях – само за време за подготовка и за разпространение на новите идеологии между масите.

Замисълът на книгата „Трудни години за човечеството“ е зов за осъзнаване за безсмислието от войните и за това, че няма идеология или друга човешка заблуда, за която войната да бъде средство за постигане на определени цели.

В това публицистично политико-историческо произведение описанието на събитията е съсредоточено върху ядката, върху същественото, като сме взели огъня, а не пепелта.

Накрая трябва да изясня, че тази книга написах в два тома, макар първоначалното логично деление да беше в три тома. Третият том не е включен. Ръкописът на книгата, замислен през зрелите години на живота ми, е завършен през 1974 г. Дано съм жив и здрав да я отпечатам.

*С уважение и благодарност авторът посвещава
тази книга на своята любима съпруга Мария*

Художественото произведение на историята е по-научно и по-сериозно от нейното точно описание, защото изкуството на писателя е съсредоточено върху ядрата, върху същественото, докато точната хроника подрежда само подробностите.

Аристотел

От миналото ще вземем огъня, не пепелта.

Жан Жорес

Всеки е обречен да счита себе си за умен, защото умният е затова умен – за да види истината, а глупавият затова е глупав – за да не я види.

Ренар (френски общественик)

ПЪРВА ЧАСТ. ПРЕЛОМНИ ГОДИНИ

ЗА НАЧАЛО ВЗЕХМЕ БЪЛГАРИЯ

1. НАЗАД В ИСТОРИЯТА

Българската нация далеч не се състои само от българи, дори и да носи името им. Българите, както сочи историята, са дошли от земите на Персия и териториите около планината Алтай. Причините за тази миграция на българските племена на запад и за техните водачи в историята не се споменава. Предполага се, че това са природни катаклизми (суша и безводие), а също така и многочислените монголски орди, които превземат Китай и Индия. Българските племена, които в основата си са скотовъдци, не са диваци и варвари. Те са владеели добре металургията, гърнчарството, строителството на големи градове и крепости. С това се обяснява огромната територия, която завладяват, граничещи с тогавашна Персия по поречието на р. Волга до Уралските планини, част от териториите на днешна Украйна, до р. Дунав. Те създават на тази територия т.нар. Волжка България, като построяват големи градове с каменни защитни стени, водопроводи и канализация. Те също ползват определена писменост, използвана от древните шумери и перси. През техните земи преминава и търговският път, кръстен по-късно „Пътя на коприната“.

По онова време земите до р. Дунав са били територия на Източната Римска империя, наричана Византия. За разлика от Западната Римска империя, която престава да съществува, Византия се развива културно и икономически, ставайки най-мощната империя в района. Приемайки християнството за държавна религия, тя се явява дом и убежище на всички християни, запазвайки устоите на държавността на Римската империя, нейната култура и начин на живот. Като държавен език се използва гръцкият език и писменост, а с приемането на християнството за държавна религия започва строителството на огромен брой църкви, като по този начин се християнизира цялото население.

ние на империята. Основната политика е разделяй и владей. Поради това, че непрекъснато трябва да води войни на всичките си граници, тя се договаря с едни за сметка на други.

Такава е и ситуацията по нашите земи, на юг и север от долното течение на р. Дунав. Тя сключва договори и допуска на горепосочените територии готите и маджарите, при условие че ще се грижат за местното население и ще осигурят неговата безопасност от номадски племена. През това време се заселват и други по-малки, но многобройни племена (наречени славяни) из целия Балкански полуостров. Когато Волжка България граничи (по р. Дунав) с Византия, готите и маджарите са се изселили на запад, като са населили земите на днешна Германия, Северна Франция, Дания, Швеция и част от Финландия. Причината за тяхното преселение не се посочва каква е, дали това е била мощната Волжка България.

На територията на Балканския полуостров са останали траки (наследници на римляните), славяни и много по-малки етноси, заселили се през годините и приели християнството.

Съгласно официалната история българите с предводител хан Аспарух и с 60-хилядна армия разгромяват многочислена византийска войска, като ги изколват през нощта, докато спят (императорът през това време си почивал в минерални бани).

Поради политическата и идеологическа обстановка, когато се събираше и пишеше тази книга, се ползваше официалната версия на историята. Приемаха се факти от историята, които отговаряха на национализма на Хитлерова Германия и панславизма на Съветска Русия.

В разговори (неофициални) с историци и археолози се казват и други версии, непризнати от масовата история.

За времето на дългогодишно съвместно и мирно съществуване в земите северно от Стара Планина (Хемус) на траки, славяни и българи е нямало война между българите и местното население (много по-многобройно от българите). Този факт и някои други доказателства, останали от византийски летописци, ни довеждат до мисълта, че не е имало война между българите и византийците, а споразумение за заселване на българите по тези земи със задача да пазят местното население от чужди нападения и това довело до интеграцията между тези групи от населението. Българите като добри организатори и държавници успели да обединят всички и да поставят основите на новата държава България.

През своето 13-вековно съществуване българската държава е била през повече от половината време окупирана от най-мощните империи по това време – Византия и Османската империя. Особено петвековното мюсюлманско господство по нашите земи от Османската империя се отразило пагубно за икономическото и духовното ѝ развитие. Езикът и Христовата вяра са основата на нашето запазване като народ и етнос.

Официалната история не обяснява достатъчно добре голямото значение на първата българо-славянска държава в Европа за всички източноевропейски етноси и народи, както и за Русия. Основата на това влияние се осъществява чрез кирилицата като писменост и разпространение на християнството на български език. На български се проповядвало в църквите в Киев и Москва, църковните книги били написани на български.

По мнение на историци, а също и по мое, основата за обособяването на различни етноси и народи в т.нар. славянски народи е православното християнство, Кирило-Методиевата писменост и религиозните книги, написани на български език.

По подобен начин се оформят езикът, писмеността и католическата религия в повечето днешни държави в Западна Европа, където католицизмът, латинският език и писменост са в основата на техните езици и писменост.

България, която по своето геополитично разположение заема центъра на Балканския полуостров и е кръстопът за Близкия и Далечния изток, в навечерието на миналата война беше усърдно „ухажвана“ от Великите сили.

Дълго време Италия на Мусолини се стареше да привлече България на своя страна. Хитлеро-германската дипломация разбираше много добре значението на България в бъдещите си планове и се стремеше към подчинение на царското правителство за своите цели. Не оставаха назад и другите западни сили – Англия и Франция, а също така и Съветска Русия, която разчиташе на старите русофилски чувства на българския народ.

В тази сложна дипломатическа игра за съперничество между великите сили се чувстваше прогерманската насоченост, преплетена със стари славянски и просъветски чувства на народа, а малка, но добре организирана група защитаваше интересите на Англия и Франция.

Последиците от такава пагубна политика не закъсняха. Още незабравени раните и жертвите от Първата световна война, се усещаше духът на нова голяма война. Какви ли нови събития и нещастия се чертаеха пред българския народ, преживял в новата си история няколко войни и две национални катастрофи.

2

Населението на София, столицата на България, се страхуваше от разширение на войната и на наша територия. Хората говореха вече и за войната на Балканския полуостров. Разположена почти в средата на Балканския полуостров, отстояща на по-малко от 500 км от Черно море, на по-малко от 400 км от р. Дунав и Бяло и Егейско море, София представлява важно кръстовище от древни времена и в наши дни. Оттук минаваше най-краткият път от Средна Европа за Близкия

и Далечния изток, а също така на север към Съветска Русия, а на юг за Северна Африка. Градът се намира на 550 м надморско равнище, заобиколен е отвсякъде с планини. Има здравословен континентален климат и с население през 1934 г. от 350 хил. души бе най-големият град в България.

През своето 5000-годишно съществуване София като населено място е имала различни имена. Най-старото име е Сердика, датиращо от III в. пр. Хр. През 809 г., когато хан Крум превзел града, го преименувал на Средец. Името София е от 1371 г., малко преди превземането на града от османските турци и името идва от голямата църква „Света София“, построена през IV в. От 1 март 1879 г. София е столица на новосъздадената България.

Тук, в София и по времето на трагичните години на Втората световна война се взимаха съдбоносните решения от цар, правителство и управляващата върхушка, които доведоха до нова национална катастрофа.

3

В началния стадий на Втората световна война София носеше белезите на посърнал град. Само централните части на града бяха осветени нощно време. Умислени граждани вървяха по улиците, в кръчми и кафенета с тревога се говореше за близката война и кога България ще бъде погълната от нея. В Западна и Средна Европа хитлеристка Германия беше окупирали и анексирала 9 страни с над 110 млн. души население.

Тревогата на населението в столицата нарасна още повече, когато министър-председателят Богдан Филев подписва във Виена договор за присъединяване на България към тристранния пакт – Оста Берлин-Рим-Токио. Това беше на 1 срещу 2 април 1941 г., по време на царуването на цар Борис III. Границите на България бяха отворени, без да е гръмнала и една пушка, в страната навлязоха германски войски, които я окупираха. През 1940 г. цар Борис III извърши правителствени промени. Дотогавашният министър-председател Къосеиванов бе заменен с археолога проф. Богдан Филев. Така цар Борис III с прословутата четворка – проф. Богдан Филев, ген. Даскалов, Иван Попов и Петър Габровски предрешиха участието на България към тристранния пакт и настаняване на чужди войски на наша територия.

С това решение цар и правителство излъгаха българския народ, че водят политика на неутралитет и неучастие във войната.

През 1940 г. военните сили на Германия изглеждаха непобедими. Почти цяла Западна Европа беше окупирана от Германия и Италия. Испания, Турция и Швеция, макар формално да бяха неутрални, фактически бяха на прогерманска позиция. От Испания се доставяха храни и суровини. Швеция осигуряваше 75%

от желязото за Германия. По същото време Сталинова Русия, която бе свързана с пакт за ненападение с Хитлерова Германия, снабдяваше германската индустрия с дефицитни суровини, а населението с храни.

От всички европейски Велики сили само Великобритания продължаваше войната с Германия. Хитлеровата дипломатия се стремеше да склони управляващите кръгове на Англия към преговори, дори сключване на мир. За тази цел на 10 май 1941 г. в 22:30 ч. един германски месершмит отлетял към Ланкашър, Шотландия и кацнал в една нива край замъка Дънгейвъл, собственост на хамилтонския херцог. Той бил пилотиран от първия по важност човек след Хитлер в Германия, Рудолф Хес. При арестуването Хес поискал да бъде заведен при херцог Хамилтън, като заявил че е дошъл „да спаси човечеството“.

С помощта на Хамилтън и неговите приятели консерваторите Хитлерова Германия се надявала да преустанови войната с Англия и да се насочи към основната си цел – Съветска Русия. Мисията на Хес¹ не довела до никакъв положителен резултат, макар че между английските управляващи кръгове хора имало и такива, склонни да прекратят войната с Германия, за да дадат зелена светлина за поход на Изток. Решаваща роля изиграл министър-председателят Чърчъл, който бил против всякакъв договор с Хитлерова Германия. Рудолф Хес бил затворен в затвор в гр. Глазгоу, Шотландия до края на живота си. Разговорите на Хес с англичаните били подслушвани от съветския посланик в друга стая, така че в Русия са знаели за намерението на Хитлер да нападне Съветска Русия повече от месец преди това.

4

В тези тревожни и драматични мартенски дни на 1941 г. над българския народ беше надвиснала угрозата – война на негова територия. За народа беше ясно, че когато две армии застанат една срещу друга, мирът престава да съществува. Те с право очакваха пламъците на войната да изгорят и тях.

Българският народ открито и тайно негодуваше поради съществуващия в страната жесток терор, приложен от тези, които искаха да прикрият предателството си срещу своята родина. Хората разтревожено наблюдаваха минаващите

¹ В речта си на 7 юли 1941 г. Сталин, между другото, заявил относно мисията на Хес: „Германците видяха, че тяхната политика да залагат върху идеологическите противоречия между класите в отделни страни, както и за противоречията между тези държави и Съветския съюз, дава резултат във Франция, където управляващите предадоха собствените си народи от страх от революция. Германските стратегии си въобразяваха, че същото може да се случи във Великобритания и САЩ.“

германски войски, някои в посока Гърция и Югославия, а други в гарнизони в страната. Носеха се слухове, че на наша територия има половин милион войници, които биха могли да смажат всяка съпротива. На царското правителство беше ясно, че сред народа цари недоволство и по законодателен ред ограничи и без това малкото свободи в държавата. Бяха приети следните закони: Закон за купонната система, Закон за защита на нацията, Закон за създаване на фашистката младежка организация „Бранник“, Закон за професионалните организации и др.

При такава обстановка на терор и липса на свободен политически живот и профсъюзни организации българският народ много трудно можеше да изрази недоволството си. Поради всички ограничения на свободата на българина отделните хора тайно и явно търсеха съмишленици на своите виждания и размишления. Аз тогава бях сравнително млад и левичар по убеждение, както и повечето хора в страната и споделях с мой близък приятел моите убеждения и виждания.

5

Още щом стана известно за нахлуването на чужди войски в България, отидох при моя другар от детинство и студентство Венцислав Орлинов. Намерих го у дома, явно угрижен, недоволен и смутен. Недалеч от него на стол седеше майка му. Той нямаше още 28 навършени години, обаче беше образован и познавач на социалполитическата история. Пишеше статии в някои вестници и при това доста сносни, особено по въпросите, отнасящи се до политико-икономическите проблеми.

Майка му, под чиято кърпа се подаваха побелели коси, със своята черна вдовишка рокля, чийто цвят на облеклото не беше променила от Първата световна война, в която падна убит нейният съпруг, първа заговори. Тя заразказва за нейния баща – дядо на Венцислав, как той по време на българо-сръбската война през 1885 г. без заповед бил заел на границата един тесен скалист провлак и го отбранявал целия ден и през нощта. Успял сам да задържи вражеските войски през деня и през нощта до идването на българския кавалерийски ескадрон. Така българите защитаваха новата си държава.

Без заповед, но с любов и саможертва. Тя заяви, че мрази войната и е пострадала от нея, но и не по-малко ненавижда онези, които предават страната си, без пушка да пукне.

В тези времена, когато земята гореше под краката на европейските народи, ние с Венцислав размишлявахме какви ще са последиците за България. До нас достигаха слухове, че англичаните били струпали войски на границата ни с

Гърция и Турция. Сталин бил поискал чрез Молотов, когато той бил на разговори в Берлин, руснаците да докарат войски в България.

6

След като цар Борис и неговото обкръжение от покорни изпълнители присъединиха България към оста Рим-Берлин-Токио, те стъпка по стъпка подготвиха и българската армия да участва във войната на Балканите. Опитите да се заблуди обществеността с обединение на съседното българско население в една държава – Велика България, неведнъж е използвано в миналото.

За хитлеристката дипломация не беше тайна, че завладяването на чужди територии освен с военна сила, може да се осъществи и чрез сложна игра на дипломацията.

Маскировката на завладяване на чужди земи и народи посредством примамливите обещания „освобождаване от чужда тирания и власт“ е също едно от най-старите средства за покоряване на народи и държави.

Друго едно средство за завладяване и покоряване на чужди народи по околел път – посредством сродяването между царстващи фамилии или идеологии за по-добър живот. Княз Батенберг, цар Фердинанд и цар Борис III не са царе от български произход. Те са натрапени на българския народ от Великите сили.

Украинско-руският владетел Светослав през 968 г. чрез примамливи обещания успял да притъпи съпротивата на българите и навлязъл в земите на България. Русите с помощта на българите успели да обкръжат Константинопол – столицата на Византия. Византийците, които искали смазването на България, дали голям откуп на Светослав да остане в българските земи. Скоро разбрали грешката си, че руснаците имат намерение да завладеят земите до Средиземно море.

Разбрал грешката, византийският император обещал от своя страна освобождаване на българите от Светослав. Българите повярвали на императора и съвместно успели да изгонят Светослав от българските земи, но Цимахим Византийски, вместо да освободи и напусне България, я завладел и държал в окупация дълго време.

Историята ни показва много такива примери: римляните освобождават Гърция и Македония, за да ги завладеят; Наполеон освобождава Египет от английска окупация и впоследствие го окупира като предмостие за африканския континент; французите освобождават Италия от мюсюлманите и я поставят под свое владичество, впоследствие австро-унгарската империя си служи със същите методи, за да постигне целите си; руската императрица Екатерина II обещала освобождаването на татарите на полуостров Крим от Османската империя. Татарите късно разбрали, че тяхното робство под Османската империя е нищо

в сравнение с това в помещицеска Русия. Те били разпродадени и разпилени из цялата матушка Русия.

Хитлериска Германия и Сталинова Русия освен горе изброените методи използвали и идеологиите на нацизма и комунизма.

7

Маскирайки умело своите цели, Германия още в мирно време беше покрила Западна Европа, Балканите и Близкия изток с полувоенни организации и разузнавателни центрове. Други, прикрити като частни фирми, провеждаха нацистката политика из страните на гоизточна Европа. Такива имаше в Анкара, Букурещ, Белград, Варшава и др. Тези прикрити разузнавачи имаха главния си център в България с широк фронт на действие освен България, Гърция и Турция, но също така широка мрежа за шпиониране в Близкия и Далечния Изток.

Така също беше организиран резултатен контрашпионаж против разузнавачите на Англия, Франция и Съветския съюз на Балканите и Средния Изток. За разлика от разузнавателни служби на капиталистическите държави, германското разузнаване се облягаше не на отделни способни разузнавачи, а на цели групи хора, които можеха и умееха да организират и безшумно да изпълняват възложените им задачи. Адмирал Канарис, тогавашният началник на нацисткия Абвер, отделяше главновниманието си за масовизиране при организирането на „Петата колона“ в чужбина. В нея се включваха цели групи живущи в чужбина немци (фолксдойчери), както и националсоциалистически съюзи и организации. Посредством тези „Пети колонии“ нацистите осъществяваха своите намерения за бързо и пряко овладяване лостовете за политическо си действие и ключовите военно-стратегически позиции на дадена страна.

Такива „петоколонци“ бяха използвани от норвежеца Куислинг I през 1940 г. в полза на германците. Когато хитлеро-германските войски започнаха бойните действия срещу Норвегия „Петата колона“ беше овладяла Осло, Нарвик и др. пристанища. Същото направи и холандецът Мусерот, който разполагаше с около 40 хил. души, които се биха срещу своята държава, когато Хитлер нападна Холандия.

Особено големи размери и развитие „Петата колона“ достигна във Франция, където бяха завербувани министри, депутати, военни и политически лица. В България Хитлеровото разузнаване в лицето на техния резидент за София д-р Делиус¹ беше завербувало по-голяма част от генералния щаб на българската вой-

¹ По време на Втората световна война в София съществуваше официално бюро „Д-р Ото Делиус“. Това беше всъщност прочутият резидент и ръководител на германския